

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hytejärjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

Kehitysvammaliitto katsoo myönteiseksi, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmää tarkennetaan, jotta valvontaa voidaan kohdentaa yksiköihin, joissa tuen tarve on suurin ja riskit suuremmat.

Esityksen määritelmä on edelleen kuitenkin ongelmallinen ympärivuorokautisuuden osalta. Kehitysvammaliitto kannattaa Sosten ehdotusta, jossa määritelmä voitaisiin muotoilla esimerkiksi siten, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavalla palveluyksiköllä tarkoitetaan sosiaalihuollon palveluyksikköä, jossa tuotetaan palveluja erityistä tukea tarvitseville henkilöille, jossa henkilökunnalta edellytetään laaja-alaista erityisosaamista tai jossa voidaan käyttää asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavia toimenpiteitä. Tällöin ympärivuorokautisuus ei jäisi itsenäiseksi määritelmän täyttäväksi perusteeksi.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Kehitysvammaliitto kannattaa kielitaitoon liittyvien velvoitteiden selkeyttämistä ja esittää, että niitä vahvistetaan lisäämällä esitykseen selkokieltä tarvitsevat henkilöt. Riittävän kielitaidon määrittely ja arviointi jäävät esityksessä suurelta osin palveluntuottajan vastuulle, mikä voi johtaa tulkintaeroihin.

Pelkkä yleinen kielitaito ei vielä takaa selkeää ja asiakkaan tarpeisiin mukautuvaa kommunikointia, kuten selkokielen käyttöä tai muuta tuettua viestintää.

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. Suomessa selkokieltä tarvitsee jopa 812 000 ihmistä eli 11–14 % väestöstä. Selkokielen tarpeelle syynä voi olla esimerkiksi kehitysvamma tai muu ymmärtämiseen vaikuttava vamma, muistisairaus tai afasia tai se, että henkilö vasta opiskelee suomen tai ruotsin kieltä.

Selkokielen osaamisen vahvistaminen ja sen käyttäminen palveluissa tukee sekä asiakkaiden oikeuksien toteutumista että työntekijöiden mahdollisuutta suoriutua työstään tilanteissa, joissa kielitaito on vasta kehitymässä. Selkokielen käyttäminen vähentää sekä työntekijöiden keskinäisiä että vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa liittyviä väärinymmärryksiä. Selkokieli tukee asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja parantaa mahdollisuuksia osallistua omaa elämää koskevaan päätöksentekoon. Se myös vahvistaa turvallisuutta tilanteissa, joissa tuki ja ohjaus edellyttää täsmällistä ymmärrystä asiakkaan tarpeista.

Palveluntuottajien näkökulmasta muutos täsmentää vastuuta ja tekee näkyväksi sen, että kielitaito on osa palvelun laatua ja omavalvontaa. Tämä voi parantaa palvelujen laatua ja vähentää virheistä ja väärinymmärryksistä johtuvia riskejä. Esitetyn muutoksen täsmentäminen selkokieleen liittyvillä huomioilla antaa konkreettisia välineitä edistää työntekijöiden riittävää kielitaitoa. Kehitysvammaliiton tiedossa on yksittäisiä palveluntuottajia, jotka ovat tuottaneet selkokielistä materiaalia esimerkiksi itsemääräämisoikeudesta ja sen tukemisesta niiden työntekijöidensä perehdyttämiseen ja ohjaamiseen, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi.

Lisäksi olisi tärkeää, että selkokieli huomioidaan osana Kielibuusti.fi -sivuston kehittämistä, kun siihen valmistellaan työnantajille suunnattua osiota, johon kootaan ja valmistellaan materiaaleja työnantajien käyttöön kielitaidon selvittämiseen ja vahvistamiseen.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Omavalvonta on keskeinen väline, jolla palvelujen laatua, turvallisuutta ja asiakkaiden kohtelua seurataan arjessa. Palveluntuottajien näkökulmasta muutos keventää hallinnollista taakkaa ja voi mahdollistaa resurssien kohdentamisen suoremmin palvelutyöhön, mutta tämä ei yksin ole riittävä peruste.

Harvempi raportointi voi heikentää ajantasaisuutta, esimerkiksi ongelmat asumispalveluissa voivat näkyä raportoinnissa viiveellä. Tämä on ongelmallista kehitysvammaisten ihmisten kohdalla, koska heidän mahdollisuutensa tuoda itse esiin kokemiaan ongelmia voivat olla rajalliset. Kehitysvammaisten ihmisten kannalta erityisen tärkeää on, että valvonta sisältää heidän oman kokemustietonsa ja että havaittuihin epäkohtiin puututaan nopeasti.

Muutoksessa tulee korostaa vastuuta siitä, että omavalvonta ei jää raportointijaksojen varaan, vaan toimii aidosti jatkuvana laadunhallinnan ja omavalvonnassa ilmenneiden puutteiden korjaamisen seurannan välineenä. Tämä edellyttää kehittämistä, johon liittyviä tarpeita Kehitysvammaliitto toi esille aiemmassa lausunnossaan valvontaa koskevaan arviomuistioon.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

Kehitysvammaliitto kannattaa muutoksia, jotka laajentavat velvollisuutta pyytää rikosrekisteriote koskemaan myös vuokratyöntekijöitä, jotka työskentelevät iäkkäiden ja vammaisten palveluissa. Muutos vahvistaa asiakasturvallisuutta, mutta ei yksin riitä turvaamaan hyvää kohtelua. Väärinkäytösten ja kaltoinkohtelun estämiseksi tarvitaan valvontaa ja asiakkaiden kuulemista sekä mekanismien kehittämistä epäkohtiin puuttumiseksi.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Kehitysvammaliitto muistuttaa, että asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisessä on tärkeä varmistaa sosiaalihuollon riittävä osaaminen, jotta sosiaalipalvelut eivät jää alisteisiksi terveydenhuollolle sekä estää sosiaalihuollon ja terveydenhuollon käytäntöjen sekoittuminen.

Kehitysvammaisten ja vammaisten ihmisten arki ja niitä tukevat palvelut eivät ole terveydenhuollollisia, vaan liittyvät YK:n vammaissopimuksen mukaisesti itsenäisen elämän ja osallisuuden tukemiseen yhteisössä. Lainsäädännön ja valvonnan tulee tukea tätä.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Julkisten palveluntuottajien rekisteröintiin tulisi varata riittävät resurssit, jotta myös julkiset palveluntuottajat rekisteröidään ja siirtymäaika jäisi mahdollisimman lyhyeksi. Tämä turvaisi asiakkaiden oikeuksia riippumatta siitä, tuottaako palvelua yksityinen vai julkinen taho.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Aiempaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiot koskevaan lausuntoonsa viitaten Kehitysvammaliitto korostaa, että valvontaa tulisi kehittää niin, että se tarkastelee nykyistä enemmän kehitysvammaisten ihmisten todellista arkea, palvelujen sisältöä, vuorovaikutusta ja asiakkaiden omia kokemuksia asiakirjoihin keskittyvän valvonnan sijaan. Oma valvonnan pitäisi nousta arjen tilanteista sekä tukea osallisuutta, itsemääräämisoikeutta ja yksilöllistä elämää. Valvonnan tulisi olla ohjaavaa, ennakoivaa ja kehittävää, jotta ongelmista voidaan puhua avoimesti jo varhain. Lisäksi vaatimuksia tulisi yhdenmukaistaa valtakunnallisesti, vähentää päällekkäistä raportointia ja varmistaa, että valvojilla on riittävät resurssit ja osaaminen arvioida palvelujen laatua kehitysvammaisten ihmisten näkökulmasta. Sääntelyn tulee myös tunnistaa sosiaalihuollon asumispalvelut ihmisten koteina eikä tuoda niihin terveydenhuollon kaltaisia, arkeen sopimattomia käytäntöjä.

Rieppo Susanna
Kehitysvammaliitto